

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

**МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
У СУЧАСНОМУ
СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ**

*(25-літній творчий внесок факультету мистецтв
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка)*

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

За загальною редакцією
Водяного Б. О., Смоляка О. С., Стельмащука З. М.

Тернопіль
2018

УДК 7.091-028.42
ББК 85
М 656

*Рекомендовано до друку вченою радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Протокол №9 від 16.05.2018 року*

Рецензенти:

Круль П. Ф. – доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, академік Академії наук вищої освіти України

Зінків І. Я. – доктор мистецтвознавства, професор кафедри теорії музики Львівської музичної академії ім. М. В. Лисенка

Чайка В. М. – доктор педагогічних наук, професор Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

Мистецька діяльність у сучасному соціокультурному просторі (25-літній творчий внесок факультету мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка): колективна монографія / за заг. ред. Б. О. Водяного, О. С. Смоляка, З. М. Стельмашука. – Тернопіль: Факультет мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, 2018. – 440 с.

ISBN 978-617-595-089-2

У монографії розглянуто творчий доробок колективу факультету мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, висвітлено питання теорії, практики та перспективи розвитку художньої творчості на сучасному етапі, виявлено загальні підходи до організації мистецької діяльності в контексті історії становлення факультету мистецтв.

Розкрито форми мистецької творчості факультету мистецтв серед яких: концертна діяльність художніх колективів факультетського та університетського рівнів, організація і проведення фестивалів-конкурсів, культурно-просвітницька творчість викладачів та студентів факультету мистецтв у музичному, театральному, образотворчому та дизайнерському напрямках, та мистецька діяльність окремих персоналій.

Видання адресоване викладачам та студентам вищих навчальних мистецьких закладів та усім тим, хто займається мистецькою діяльністю.

ISBN 978-617-595-089-2

© Факультет мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

3.1.1. Фестивально-конкурсна діяльність бандуристів Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (Євгенєва М. В.)	238
3.1.2. Студентський фестиваль-конкурс «Окрилені піснею»: історія та сьогодення (Буркацька О. Я.)	251
3.2. Концертно-просвітницька діяльність музично-виконавських класів викладачів факультету мистецтв	266
3.2.1. Творчі колективи та солісти-виконавці класів баяну і гітари (Баньковський А. М.)	266
3.2.2. Концертно-просвітницька та конкурсно-фестивальна діяльність випускників фортепіанних класів (Гринчук І. П., Проців Л. Й.)	274
3.2.3. Концертно-просвітницька діяльність випускників класу струнно-смичкових інструментів (Михайлюк О. О.)	303
3.2.4. Концертна та просвітницька діяльність студентів-бандуристів ТНПУ ім. В. Гнатюка (Губ'як Л. В.)	303
3.2.5. Творча діяльність диригентського класу Євгена Гунька (Канюка А. Г., Проців Л. Й.)	315
3.2.6. Культурно-просвітницька і педагогічна діяльність Володимира Семчишина (Ороновська Л. Д.)	322
3.2.7. Ігор Пронь – сподвижник культурно-мистецького життя Тернопільщини (Пронь Н. І.)	330

3.2.2. Концертно-просвітницька та конкурсно-фестивальна діяльність випускників фортепіанних класів

Сучасні мистецькі заклади в Україні, у тому числі і вищі навчальні заклади освіти, несуть важливу місію розширення і активізації культурно-мистецького простору у сенсі збереження і трансформації кращих мистецьких традицій свого регіону та України загалом. Тому, серед важливих завдань організації освітнього процесу на факультеті мистецтв є створення музично-просвітницького середовища, у якому протікає цілісний і багатогранний процес формування творчої особистості музиканта-педагога, важливими компонентами якого виступають реалізація завдань формування фахових компетенцій, набуття досвіду концертно-виконавської та просвітницької діяльності, зокрема, у виконавських класах.

Історія діяльності класів фортепіано розпочалась на факультеті підготовки вчителів початкових класів (ПВПК) з 1981 р., з 1993 р. – продовжилася на факультеті мистецтв ТНПУ імені В. Гнатюка і пов'язана з іменами педагогів, серед яких – випускники Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (сьогодні – Львівська національна музична академія) Ольга Лазаревська (Алікберова), Надія Терещук (Турчин), Ірина Зарудна, Ірина Гринчук (Побилець), Лілія Проців.

У різний період до викладання дисципліни «Основний музичний інструмент (Фортепіано)» запрошувалися Ірина та Рома Новицькі, Ірина Тітяєва, Дарія Жалейко. На сьогодні у фортепіанних класах факультету мистецтв викладають доценти І. Гринчук, Л. Проців, Н. Палій. У 2016 р. колектив педагогів-піаністів поповнив випускник ЛДМА

ім. М. Лисенка Сергій Маловічко, нині кандидат мистецтвознавства.

Одним з перших педагогів по класу фортепіано на факультеті ПВПК була О. Лазаревська, кандидат психологічних наук, доцент, до 2013 р. – завідувач кафедри інструментального виконавства. Педагог виховала плеяду педагогів-піаністів, учителів музичного мистецтва, серед них – дипломанти і переможці Всеукраїнських конкурсів студентів мистецьких та педагогічних вузів Любов Підгайна, Світлана Тлумацька та інші.

Проілюструємо результати концертно-просвітницької та конкурсно-фестивальної діяльності викладачів та студентів класу фортепіано як основного музичного інструменту.

Серед перших педагогів-піаністів, які репрезентували не лише навчально-виховні, але й концертно-просвітницькі здобутки на сценах ТНПУ імені В. Гнатюка (тоді – ТДПУ), міського Палацу культури «Березіль» та ін., були О. Лазаревська, Н. Терещук, І. Гринчук, Л. Проців. Вони продовжили концертно-просвітницьку традицію, започатковану ще на факультеті ПВПК, при якому діяла «Шкільна філармонія» під керівництвом першого завідувача кафедрою кандидата педагогічних наук доцента Аліси Шинкаренко. Так, у школах міста, Тернопільського району були представлені тематичні цикли програм концертів-лекцій із інструментальних творів зарубіжних, вітчизняних композиторів, зразків сучасної музики, які ілюстрували А. Найда, І. Гринчук, Л. Проців.

Представимо творчий доробок викладачів та їх вихованців. І. Гринчук – випускниця Тернопільського музичного училища імені С. Крушельницької (клас фортепіано Х. Юрчакевич – сьогодні викладача Українського інституту музики у Нью-Йорку) та Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (ЛНМА) (класи фортепіано професорів Х. Чаплін (Блажкевич), І. Немири; клас

концертмейстерства професора, заслуженої артистки України Я. Матюхи).

Досвід наукової та просвітницької діяльності І. Гринчук отримала як член наукового гуртка «Музика ХХ століття» (керівник – кандидат мистецтвознавства, професор Н. Кашкадамова) [17], у рамках якого готувалися концертно-просвітницькі програми, репрезентовані у середніх музичних навчальних закладах Західної України.

Важливим у творчому житті І. Гринчук став мистецький проект, присвячений популяризації творчості відомого композитора і музикознавця І. Белзи, який презентувався впродовж 1983–1984 рр. у музичних училищах Тернополя, Дрогобича, Івано-Франківська, Чернігова, у залах Київської державної консерваторії (НМАУ) ім. П. Чайковського та Московської консерваторії ім. П. Чайковського [30].

Цей досвід уже в якості викладача реалізувався у концертно-просвітницькій діяльності на сценах ТДПУ (нині ТНПУ ім. В. Гнатюка), ПК «Березіль», «Ватра» та інших концертних майданчиках області у складі дуетів з О. Шолох (вокал, згодом – солістки Закарпатської філармонії, Закарпатського обласного музично-драматичного театру), з М. Ціж (Євгеньевою) (бандура). Твори у виконанні інструментального дуету М. Євгеньева – І. Гринчук склали основу музично-літературного вечора «Граї, бандуро, граї» (1988), представленого на сцені університету. Поетичними епіграфами чи ілюстраціями звучали уривки з творів І. Франка, Лесі Українки, Л. Костенко та ін. [30].

Інтерпретації творів у виконанні дуету звучали на вечорах камерної музики, впродовж проведення звітних концертів факультету, на презентаціях літературних та поетичних творів, підготовлених викладачами-філологами професором О. Куцою, доцентом М. Крупою, на фольклорному дійстві «Маланки», ініційованому викладачами-філологами, на сценах навчальних закладів

області, зокрема, із шефськими концертами у Коропецькій школі-інтернаті та ін., із агітацією до перших демократичних виборів в СРСР за професора Р. Гром'яка. Схвальні відгуки про виконання низки творів української класики, серед яких: мініатюри М. Лисенка, Прелюд пам'яті Т. Шевченка Я. Степового (у перекладі А. Омельченка), «Концертна п'еса» К. Мяскова та інші, були подані в університетській та місцевій періодиці [30].

Серед найбільш пам'ятних мистецьких заходів, у яких приймали участь доцент І. Гринчук та студенти її класу, – вечори камерної інструментальної музики, літературно-музичні композиції, присвячені творчості українських поетів Б. Лепкого, В. Стуса, В. Симоненка, підготовлені спільно з членами НТШ, «Просвіти» м. Тернополя. Так, до програми поетично-музичної композиції «Я все віддам для тебе, Україно», присвяченій пам'яті поета Левка Крупи (2005 р.) були включені виступи студенток класу Христини Гели (Новелета М. Гржибовського), Світлани Копилової (Вальс з Партити № 5 М. Скорика), Юлії Панькевич (Концертна коломийка Н. Нижанківського) (Програма заходу) [30].

Традицією фортепіанного класу доцента І. Гринчук стала співпраця у підготовці і проведенні творчих зустрічей із викладачами та студентами виконавських класів Тернопільського музичного училища імені С. Крушельницької (викладачі Х. О. Юрчакевич, С. М. Кисловець, М. А. Нівельт, О. Г. Лисак та ін.), ЛДК (ЛНМА) імені М. В. Лисенка.

Виконавська та педагогічна діяльність знайшла теоретичне узагальнення у дисертаційному дослідженні, присвяченому проблемі формування музично-аналітичного мислення майбутніх вчителів музики, зокрема на основі оволодіння різноманітними методами музикознавчого, культурологічного аналізу та методиками аналізу-інтерпретації музики, слухово-стильовим досвідом.

Науковий керівник – Л. Масол, кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник ІПВ АПН України, керівник групи розробників Державних стандартів і низки програм з галузі «Мистецтво» (до складу групи розробників була запрошена також І. Гринчук).

Продовжуючи традицію цієї «наукової школи», були підготовлені серія посібників-зошитів «Щоденники музичних вражень» (для учнів 1–4-х класів), посібник-зошит «Про що і як розповідає музика», програма з фортепіано (1 – 12 класи) для спеціалізованих шкіл музичного профілю [21]. Науковцям, викладачам мистецьких дисциплін адресований навчально-методичний посібник «Проблеми музичного мислення: теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу та ейдосу» (2008) з грифом МОН України (у співавторстві з О. Бурською) [12], загалом – близько 60 публікацій від часу захисту дисертації. Наукові пошуки реалізовані у розробці та впровадженні низки авторських фахових лекційних курсів, важливим аспектом яких є спрямованість на формування досвіду дослідницько-пошукової, культурно-просвітницької, аналітично-інтерпретаційної діяльності, спрямованість на особистісну і фахову самореалізацію.

Ідея поширення українського фортепіанного репертуару, створення до нього відповідного методичного наповнення реалізована доцентом І. Гринчук у випуску шести навчальних посібників (у співдружності із О. Горбач) [46]. До збірників включені зразки фортепіанної класики, творів композиторів від долисенківської доби – до кінця ХХ століття, творів сучасних митців із різних регіонів України, української діаспори, композиторів, пов'язаних із Тернопіллям (більше 70 імен), низку з включених творів видрукувано вперше. Це більше 500 сторінок нотного тексту, 200 сторінок музикознавчої та методичної інформації про авторів, стилістику творів, еволюцію фортепіанних жанрів

(цикли та окремі мініатюри, сонати, варіації, поліфонічні зразки, етюди). Окремий навчально-методичний посібник «Фортепіанні твори М. Вериківського» (2016) вийшов з друку до відзначення 120-річчя від дня народження митця [45]. Ці випуски поширені у репертуарі фортепіанних класів мистецьких закладів різного рівня акредитації Тернопілля, різних регіонів України, у репертуарі для слухання музики на уроках музичного мистецтва. Інформаційний та методичний матеріал використовується і на практичних заняттях з фахових лекційних дисциплін, впродовж педагогічної практики, таким чином, згадані посібники несуть і культурно-просвітницьку місію.

Узагальнюючи, підкреслимо, що ідея пропагування замовчуваних імен композиторів, зокрема, пов'язаних із Тернопіллям (В. Барвінський [11], Н. Нижанківський [13], М. Вериківський [45]), популяризація творів нових творів сучасних українських митців (М. Скорика, Б. Фільц та ін.) [10] чи нових імен українських митців у синтезі навчально-виконавських, концертно-просвітницьких та методичних аспектів стала однією із визначальних засад у діяльності класу доцента І. Гринчук.

Так, традицією і характерною особливістю низки проведених мистецьких акцій силами студентів класу, зокрема, концертів-лекцій, «бесід біля роялю» (за Г. Падалкою), камерних концертів інтегрованого типу (із залученням прикладів чи зразків із суміжних видів мистецтв, із культурологічних джерел) та ін., стали музикознавчі коментарі, виголошувані викладачем, які «вводили» слухачів у відповідну «атмосферу епохи», у стилістику та семантику жанрів, в історію написання окремих творів та ін., що активізувало сприймання слухацької аудиторії, збагачувало музичний досвід, музикознавчу та історико-культурологічну ерудицію.

За участі студентів класу Наталії Скалій, Людмили Шафран, Марії Стецишин, Іванни Ференц, Світлани Нечай та ін. були започатковані традиційні концерти-звіти класу, репрезентовані низка тематичних фортепіанних проєктів, серед них – літературно-музична композиція «Три музичні портрети» (Д. Бортнянський, Й. Брамс, С. Франк). У поетичному оформленні музичних ілюстрацій, зокрема, двох рапсодій Й. Брамса, «Симфонічних варіацій» С. Франка, було використано уривки з поезій Я. Івашкевича [30]. Значний культурний резонанс отримала музично-поетична композиція «Ліричний герой романтизму», де прозвучали твори Е. Гріга, експромти, етюди і ноктюрни Ф. Шопена, рапсодії і ноктюрни Ф. Ліста, знакові твори української фортепіанної спадщини – Баркарола М. Лисенка, Хорал-прелюдія В. Барвінського. У поетичному оформленні були використані уривки з поезій А. Міцкевича, Г. Гейне, О. Олеся [30].

Цікавою формою стали підготовлені програми для вечорів камерної музики, на яких успішно виступали студентські «малі форми»: фортепіанне тріо Лілія Вовк (скрипка), Жанна Кливець (віолончель), Марія Стецишин (фортепіано), фортепіанне тріо Олег Малиновський (скрипка), Тетяна Сторчик (віолончель), Наталя Скалій (фортепіано), дуети Наталі Скалій із Світланою Гайдою (флейта), з Жанною Кливець (Абрамовською), які брали участь у різних концертних та культурно-просвітницьких акціях у м. Тернополі, школах міста та Тернопільського району [30].

Впродовж 34-літнього періоду педагогічної діяльності із класу доцента І. Гринчук вийшла плеяда педагогів-піаністів, серед них – «музичні діти і внуки», вихованці колишніх випускників, що є найпереконливішим свідченням фортепіанних традицій класу. Представимо коротко лише тих випускників, хто здобував додаткову кваліфікацію

«Викладач фортепіано», активно долучався до концертної діяльності в університеті та до участі в конкурсах виконавців, успішно проявив себе як соліст та ансамбліст.

Серед перших випускників класу – Наталя Скалій, дипломантка Всеукраїнського міжвузівського конкурсу піаністів та вокалістів «Викладач-музикант ХХІ століття» (Луганськ, 1998). До її конкурсної програми входили Соната ор. 7 e-moll Е. Гріга, Угорська рапсодія № 11 Ф. Ліста, обов'язковий твір Прелюдія Г. Ковальової, написаний спеціально до конкурсу. У ІІІ турі, який моделював фрагмент уроку чи виховного заходу, журі особливо відзначило підготовлену бесіду для учнів підліткового віку «Відроджувані імена. Василь Барвінський (до 110-річчя з дня народження)» (Програма конкурсу) [30].

Випускниця постійно залучалася до виступів на різних мистецьких акціях, звітах кафедри та факультету як солістка та концертмейстер, успішно проявила себе як солістка у виконанні низки творів зарубіжних та українських композиторів, зокрема, Концерту для чембало з оркестром, у співпраці з камерним оркестром під орудою заслуженого артиста України В. Феленчака, сьогодні – керівника «Галицького камерного оркестру». На сьогодні Н. Скалій – концертмейстер Тернопільського музичного училища імені С. Крушельницької.

Різносторонньо і творчо проявила себе випускниця класу Світлана Жмінка – дипломантка ІІ Міжнародного фестивалю слов'янської фортепіанної музики (Мелітополь, 2000), у якому змагалися студенти мистецьких закладів України, Білорусі (Мінськ), Росії (Санкт-Петербург). Міжнародне журі високо оцінило її виконання, серед інших конкурсних творів, Прелюдії і фуги на українські теми Н. Нижанківського, Варіацій «Українка» Й. Витвицького, нагородивши окремою відзнакою «За краще виконання творів українських композиторів» [30]. Цей невідомий для

багатьох піаністів-педагогів український репертуар викликав зацікавлення членів журі, педагогів-піаністів, бажання включати твори до своїх репертуарних списків. С. Жмінка успішно реалізувала себе як педагог по класу фортепіано у ДМШ с. Острів, як концертмейстер ЦДТ м. Тернополя.

Дипломанткою V Міжнародного фестивалю слов'янської фортепіанної музики (Мелітополь, 2004) стала ще одна випускниця класу – Юлія Панькевич. Члени журі відмітили її вдалу переконливу інтерпретацію Гавоту F-dur М. Лисенка, «Київського триптиху» Б. Фільц. Ю. Панькевич також успішно виступила на V Міжнародному фестивалі-конкурсі молодих виконавців «Кримська весна – 2006», де нагороджена дипломом та окремою відзнакою «За краще виконання творів українських композиторів» [30].

Ю. Панькевич проявила себе як активна учасниця концертних та просвітницьких програм факультету, звітів кафедри (цикл «Imprez»). Вона успішно захистила магістерську роботу, присвячену інтерпретації сюїтних циклів українських композиторів (Лесі Дичко, Б. Фільц та ін.), із ілюстрацією їх виконавської інтерпретації. На сьогодні Ю. Панькевич займається творчою і педагогічною роботою у м. Києві.

Зарекомендувала себе як вдумливий інтерпретатор переможниця I етапу Всеукраїнської олімпіади з музичного мистецтва Катерина Куртяк, яка виступала у концертах камерної фортепіанної музики як сольо, так і в фортепіанному дуеті з Іриною Лещук [30]. К. Куртяк підготувала сольну концертну магістерську програму, яка включала прелюдію і фугу Й.-С. Баха, сонату Й. Гайдна, концертний етюд В. Косенка, Прелюд пам'яті Т. Шевченка Я. Степового, «Аркан» А. Кос-Анатольського. Особливо проникливою була її інтерпретація 4-х прелюдій з I зошита К. Дебюссі.

К. Куртяк разом із І. Лещук представили творчий проект із виконанням творів Д. Скарлатті, Й. Гайдна, Е. Гріга, Ф. Шопена, Р. Шумана, Й. Брамса, С. Рахманінова, К. Дебюссі, у якому окремим блоком прозвучали зразки української фортепіанної музики: «Три коломийки» М. Колесси, «Партита №5» М. Скорика [30]. На сьогодні К. Куртяк проводить активну педагогічну, концертно-просвітницьку діяльність у ДМШ м. Хуста Закарпатської області, опираючись на виконавський та дослідницький досвід, набутий, зокрема, і впродовж підготовки магістерського дослідження, присвяченого проблемі формування музично-стильового досвіду в учнів-старшокласників.

Одним із успішних результативних підсумків виконавської діяльності згаданої вище І. Лещук стала підготовка концерту камерної фортепіанної музики разом із студенткою класу Мар'яною Дорошевич, у якому виконувалися твори Л. Бетховена, Ф. Шопена, Ф. Ліста, П. Чайковського, С. Рахманінова, вітчизняних композиторів Д. Бортнянського, С. Борткевича, Н. Нижанківського та ін. У другій частині цього концерту у супроводі І. Лещук прозвучали твори для саксофону та фортепіано Ежена Бозза, Такаші Йошімата, які виконав викладач ЛССМШ імені С. Крушельницької Володимир Гойсак (згодом із цим виконавцем на ювілейному концерті-звіті факультету виступав студент класу Ярослав Запотоцький) [30].

І. Лещук виборола Гран-прі на Міжнародному конкурсі-фестивалі «Закарпатський едельвейс – 2013» (Ужгород) у номінаціях як соліст та концертмейстер [30]. На сьогодні вона проводить активну діяльність як педагог і концертмейстер ДМШ № 1 м. Тернополя. Так, її вихованка відзначена на конкурсі пам'яті І. Крих, першої директорки Тернопільської філії ВМІЛ (тепер – ДМШ № 1 м. Тернополя).

Зазначимо, що з історією цього закладу пов'язана тема дипломної роботи, яку успішно захистила І. Лещук.

Ще одним цікавим творчим проектом студентів класу став концерт, підготовлений Мар'яною Дорошевич та Ярославом Запотоцьким «Два погляди – дві інтерпретації», у якому виконавці представили інтерпретації різних творів одного композитора, зокрема, Л. ван Бетховена, Ф. Шопена; у другому відділі концерту звучали їх інтерпретації творів сучасних зарубіжних та вітчизняних митців [30].

Серед останніх успішних фортепіанних концертів-проектів студентів класу – виступи М. Дорошевич разом із І. Крись [30]. У їх виконанні прозвучали інтерпретації творів фортепіанної класики, зразків романтичної музики (Ф. Шопен, Ф. Ліст, С. Рахманінов), української фортепіанної спадщини (М. Лисенко, Н. Нижанківський, С. Борткевич, М. Скорик та ін.).

І. Крись, поєднуючи виконавську та дослідницьку діяльність, успішно захистила дипломну роботу, репрезентуючи виконавські інтерпретації, стильовий і виконавсько-методичний аналіз на прикладі фортепіанних циклів Н. Нижанківського, М. Вериківського, Б. Фільц з їх екстраполяцією на педагогічну та концертно-просвітницьку практику [30].

Просвітницька та мистецько-краєзнавча дослідницька спрямованість як педагогічна концепція класу доцента І. Гринчук реалізується в окремому напрямку керованих дипломних та магістерських робіт, зокрема присвячених видатним особистостям українських митців, музикантів-виконавців та педагогів. Серед них – представники Західної України (В. Барвінський, С. Людкевич, Н. Нижанківський, С. Крушельницька, М. Колесса, А. Кос-Анатольський, М. Вериківський, М. Скорик, Б. Фільц, І. Білозір та інші). Низка захищених наукових робіт та статей студентів присвячені також освітнім та культурно-мистецьким

осередкам краю, зокрема історії гімназій Тернополя та Бережан, Кременецької гімназії (Волинського ліцею) у ракурсі мистецької діяльності та освіти, виданим персоналіям вказаних закладів.

Підсумовуючи огляд діяльності випускників класу доцента І. Гринчук, варто також згадати імена випускників-піаністів, на сьогодні успішних і творчих педагогів Людмили Шафран, Марії Плебан, Іванни Ференц, Світлани Нечай, Наталії Догляд, Тетяни Дмитрук, Ірини Сухої та інших, випускників заочного відділення Оксани Кубіт (викладача Тербовлянського вищого училища культури), Надії Дергак (концертмейстера Тернопільського музичного училища), вчителів-методистів Лариси Дідик, Ірини Черняк, Наталії Грицишин, Наталії Зендран, Олени Довбуш (Лацік), Павла Червінського, Ольги Милькус та інших, які поєднують навчально-методичну та культурно-просвітницьку роботу на базі дитячих музичних та загальноосвітніх шкіл, Центрів дитячих творчості Тернополя, Тернопільської області та за її межами.

Невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є виконавський досвід викладача. Початком виконавської діяльності доцента кафедри, кандидата педагогічних наук (з 2000 р.) Лілії Проців можна вважати її виступи як студентки Тернопільського державного музичного училища ім. С. А. Крушельницької (клас викладача Л. М. Романюк) та сольний концерт як випускниці Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка (клас доц. Н. В. Грамотєєвої) у квітні 1990 р. В програмі концерту прозвучали твори Л. Бетховена, Ф. Шуберта, Й. Брамса, С. Рахманінова, Д. Шостаковича. За результатами концерту рішенням Державної екзаменаційної комісії на чолі з професором Л. Н. Гінзбург їй було присвоєно кваліфікацію концертного виконавця.

Після закінчення вузу концертні виступи було продовжено. Так, 16 червня 1991 р. в супроводі Галицького камерного оркестру прозвучав Концерт ре-мінор для клавесину і камерного оркестру Д. Бортнянського (партія фортепіано – Л. Проців, диригент – В. Феленчак). В репертуарі Л. Проців – твори Й.-С. Баха, Й. Гайдна, В.-А. Моцарта, Л. Бетховена, Ф. Шопена, Ф. Ліста, Й. Брамса, С. Рахманінова, О. Скребіна та ін. Викладач виступала в концертах як сольо, так і у складі камерних ансамблів, зокрема в дуеті із скрипалькою О. Струк (Варіації В.-А. Моцарта, Елегійне капричіо М. Лисенка, Фортепіанне тріо фа#-мінор С. Людкевича та ін.) [35].

Творча діяльність Л. Проців знайшла логічне продовження в педагогічній роботі на факультеті ПВПК, згодом музично-педагогічному, сьогодні – факультеті мистецтв, у науковій діяльності. На рубежі 1980-х та 1990-х рр. за участю студентів класу викладача Л. Проців відбувся ряд монографічних концертів, присвячених фортепіанній творчості Л. Ревуцького, С. Рахманінова, В. Барвінського. В концертній програмі, присвяченій творчості С. Рахманінова, брали участь студенти факультету ПВПК Олена Джугла, Оксана Дзюбанчин, Оксана Жеворонко, Наталя Івашенюк, виконувались Прелюдії, Етюд-картини, на завершення у виконанні викладачів Л. Проців та І. Гринчук (партія другого фортепіано) прозвучала перша частина Концерту для фортепіано з оркестром №2 до-мінор С. Рахманінова [35].

Восени 1994 р. силами студентів класу викладача Л. Проців відбувся Концерт фортепіанної музики В. Барвінського. Ідея організації творчого проекту виникла під враженням ряду концертів, які відбулись на початку 90-х років ХХ ст. у Львівській державній консерваторії ім. М. Лисенка, присвячених творчості західноукраїнських композиторів, чийі імена з ідеологічних причин були

незаслужено забутими. Серед них – В. Барвінський, Н. Нижанківський, Р. Сімович, В. Витвицький, З. Лисько та інші. В одному з концертів прозвучала Соната Des-dur у трьох частинах В. Барвінського у виконанні О. Криштальського, «Колядки і щедрівки» В. Барвінського виконала М. Крушельницька, які прозвучали як фортепіанний цикл з продуманою драматургією, характерною образною палітрою, майстерним піанізмом. Вперше українська коляда зазвучала з академічної естради, кращі риси української народної пісенності були поєднані з досягненнями європейської композиторської думки та збереженням самотнього звучання української обрядової пісні. Образ Різдвяної ночі присутній і у першій частині Сонати В. Барвінського.

Організатори та учасники концерту мали на меті знайомство та популяризацію творів українського композитора серед студентської молоді. Вперше в стінах ТНПУ ім. В. Гнатюка звучала фортепіанна музика В. Барвінського: Прелюдія №1 ля-мінор (у виконанні Марини Шиманської), Прелюдія №2 Фа#-мажор (у виконанні Оксани Ваврисюк), Прелюдію №4 виконала Наталя Скалій, шість мініатюр з циклу «Колядки і щедрівки» – Ірина Прокопчук, на закінчення концерту прозвучала «Імпровізація» у виконанні Надії Столярчук (Маловічко) [35]. Усі твори написані композитором у молодому віці (за виключенням коляд) і репрезентують неоромантичні та імпресіоністичні риси його творчості. У вступному слові Л. Проців увага акцентувалась на постаті В. Барвінського – композитора, піаніста, педагога, громадського діяча [38].

В окреслений період відбувся ряд сольних концертів студентів класу Л. Проців: Оксани Ваврисюк (1996 р.), Оксани Андрійчук (2001 р.), магістрантів Ірини Кучми (2004 р.), Тетяни Кулинич (2013 р.) на здобуття додаткової

спеціалізації «Викладач музичного інструменту (фортепіано)». Звучали твори Й.-С. Баха, В.-А. Моцарта, Л. Бетховена, Ф. Шопена, з-поміж інших, були виконані Скерцо сі-мінор Ф. Шопена (О. Андрійчук), Фантазія до мінор В.-А. Моцарта, Балада Ля-бемоль мажор Ф. Шопена (І. Кучма), Полонез Ля-мажор Ф. Шопена (Т. Кулинич), Парафраз на тему Дж. Верді «Ріголетто» Ф. Ліста (О. Ваврисюк), вперше в ТНПУ прозвучала Соната Ре-бемоль мажор (ч. I) В. Барвінського у виконанні О. Андрійчук [35].

Навесні 2011 року було розпочато новий цикл щорічних звітних концертів студентів класу доц. Л. Проців. В травні 2011 р. відбувся перший концерт, ідейною основою якого стала тема Любові у всьому різноманітті її прояву: Любов до Бога, до Батьківщини, до життя, до жінки. В концерті взяли участь студенти факультету мистецтв Ірина Гембаровська, Тетяна Гричух, Христина Зайченко (переможниця першого туру Всеукраїнської студентської олімпіади з музичного мистецтва), Тетяна Кулинич. Основу програми склали твори західноєвропейських композиторів: Й.-С. Баха, Ф. Шопена, Р. Шумана [35].

У 2012 р. відбувся наступний концерт фортепіанної музики за участю студентів класу – постійних учасників творчих імпрез І. Гембаровської, Т. Гричух, Т. Кулинич та дебютанта-першокурсника Тараса Солонинки. Програму концерту склали твори композиторів-романтиків [35].

У листопаді 2014 р. силами студентів класу доцента Л. Проців відбувся перший із концертів, присвячених фортепіанній творчості Сергія Борткевича (1877–1952) – українсько-австрійського композитора, творчість якого в Україні була мало відомою, оскільки музикант у молодому віці емігрував за кордон, до Туреччини, а згодом до Відня і на Батьківщину більше не повертався. Натомість в Західній Європі твори С. Борткевича входили до репертуару відомих виконавців-інструменталістів (піаністів, скрипалів,

віолончелістів), звучали в концертних залах європейських столиць. С. Борткевич увійшов в історію української музичної культури першої половини ХХ ст. як композитор, піаніст-виконавець, педагог, симфонічний диригент.

Як композитор, С. Борткевич був незалежним від музичних стильових тенденцій початку ХХ ст. і ніколи не вважав себе модерністом. Його творам притаманний власний стиль, «стиль Борткевича», для якого характерне мелодичне багатство, вишуканий ліризм, душевне тепло, разом з тим, у творах композитора присутні глибокі трагічні переживання, драматизм, а також атмосфера глибокої туги за втраченою молодістю, радіщами життя, ностальгії за Батьківщиною. Як піаніст-виконавець, С. Борткевич сформувався на перетині піаністичних шкіл Ф. Ліста та Т. Лешетицького [17], у вихованців яких він навчався. Він досить активно гастролював Європою на початку ХХ ст.

С. Борткевич-диригент проявив себе у зрілому віці і часто диригував оркестром під час виконання власних інструментальних концертів. Педагогічною діяльністю митець займався у перший період творчості в Берліні – давав приватні уроки фортепіано, викладав в Консерваторії Кліндворта-Шарвенка, де зустрів першого виконавця своїх творів голландського піаніста Хуго ван Далена.

В концерті прозвучали твори різні за характером та жанрами, ступенем емоційної напруги та драматизму, а саме: мініатюри з циклу «Im $\frac{3}{4}$ takt» тв. 48 у виконанні Ірини Гембаровської, Польське капричіо тв. 65 №4 та Етюд мі-мінор тв. 65 №2 у виконанні Наталі Корнило, Етюд Фа#-мінор тв. 15 виконала Наталя Довгань, «Ліричний роздум» – Марія Івашків (Цяпута), мініатюру «Принцеса на горошині» з циклу «Музичні картинки за казками Г. К. Андерсена» – Оксана Кручова, Етюд Ля мажор тв. 15 № 4 – Олена Гром'як.

В процесі презентації з використанням мультимедійних засобів присутні познайомились з життєвим та творчим

шляхом композитора, етапами становлення творчої особистості митця, світлинами із зображенням С. Борткевича, друзів та соратників композитора. Впродовж концерту панувала атмосфера піднесення, таємниці, пізнання незвіданого, присутні споглядали дійство затамувавши подих [35].

17 травня 2016 р. на факультеті мистецтв відбувся наступний з циклу Концерт фортепіанної музики С. Борткевича ор. 2 «Весняна сецесія», який мав яскраве просвітницьке спрямування. Він був організований у формі мистецької програми інтегративного характеру, в якій увагу було зосереджено на стильових засадах творчості композитора, зокрема відображенні в його творах рис «Віденської сецесії», що виник в 90-ті роки ХІХ ст. у Відні в середовищі художників і став характерною ознакою західноєвропейської культури кінця ХІХ – початку ХХ ст. [35]. Представникам «сецесії» в галузі літератури притаманні замилювання красою, оспівування любові, поетизація суму, присутня своєрідна декоративність, меланхолія, оспівується образ загадкової панни, омріяної і недосяжної, ліричного героя, який страждає. Перелічені характеристики є в музиці С. Борткевича, разом з тим в них присутні також емоційна напруга, драматизм, непокора, патетика, бурхлива стихія. Музичному вислову композитора притаманний одухотворений мелодизм, насичене гармонічне забарвлення, а разом з тим, класична логіка формотворення, що робить його музику привабливою як для виконавців, так і для слухачів.

В концертній програмі взяли участь студенти-піаністи факультету мистецтв Ірина Бончук, Марія Івашків (Цяпута), Наталя Кіндрат, Оксана Кручова, Христина Пилип, Христина Сірська, Оксана Схаб. В процесі дійства демонструвались творчі роботи з живопису студентів-художників Ганни Баб'як, Марії Микитишин, Ірини

Сагановської, Наталі Фугель та інших, звучали прозові твори та вірші представників української літературної сецесії: М. Вороного, членів «Молодої музи» галичан П. Карманського, Б. Лепкого, М. Рудницького у виконанні випускника кафедри театрального мистецтва Андрія Оленина [35]. В концерті прозвучали фортепіанні твори С. Борткевича з циклів «Im $\frac{3}{4}$ takt» op.48, «Lamentation and Consolation» op. 17, Етюдів op. 15, Концертний етюд La brune op.29 №3, а також Вальси «La gracieuse» та «Melancolic» з циклу Три вальси op.27 з присвятою Любці Колесі [35]. Запис в альбомі піаністки засвідчує факт її знайомства з композитором: особистий автограф композитора стосується її виконання Концерту для фортепіано з оркестром №1 B-dur op. 16, яке відбулось у Відні в 1924 р. [19, с.84].

Драматургія концертної програми була складена за принципом контрасту, поступового зростання емоційної напруги. Ліричним центром дійства став Концертний етюд Des-dur op. 15 №4 у виконанні Христини Пилип, загальною кульмінацією програми – Концертний етюд op. 15 №1 у тому ж виконанні та фрагмент з прозового твору Б. Лепкого «Кидаю слова» у прочитанні А. Оленина, який набув гострого сучасного звучання.

У травні 2017 р. на факультеті мистецтв відбувся Концерт фортепіанної музики «Віденські зустрічі» за участю студентів класу доц. Л. Проців: Ірини Бончук, Наталі Кіндрат, Христини Пилип, Христини Сірської. В концерті прозвучали твори композиторів, чий життєвий і творчий шлях був пов'язаний з Віднем, зокрема Ф. Шуберта, Й. Брамса, С. Борткевича.

Варто відзначити, що в першій третині XIX ст. Відень був центром європейської музичної культури. В його музичному побуті звучали пісні і танці різних народів: німецькі, угорські, чеські, італійські, українські та ін. В австрійській столиці ще творив Л. Бетховен, проживав своє

коротке але насичене життя Ф. Шуберт, формувалась творча особистість Й. Брамса, на концертних естрадах виступали знамениті віртуози, в оперних залах з успіхом йшли опери Дж. Россіні, музика входила і в побут містян, де звучали демократичні жанри: вальс, лендлер, пісня, марш. Результатом стала поява фортепіанної жанрової мініатюри, а також жанрові характеристики музичних тем більш розгорнутих форм [17]. Студенти-виконавці намагались передати мистецьку атмосферу Відня крізь призму художнього світогляду Ф. Шуберта, Й. Брамса, С. Борткевича. Разом з тим, кожному виконавцю притаманна власна манера висловлювання, особистісне переосмислення задуму композитора, спосіб його втілення [35].

В травні 2018 року в ТНПУ ім. В. Гнатюка відбувся ряд концертів, присвячених 25-й річниці утворення факультету мистецтв. Серед них Концерт камерної музики «Подих весни» – творчий звіт студентів класу доцента Проців Л. Й., а також дебют молодого колективу – Фортепіанного тріо у складі Тетяни Вольвін (віолончель), Назара Франківа (клас викладача Михайлюк О. О., скрипка), Христини Пилип (фортепіано). Програма концерту була присвячена образам весни у всьому розмаїтті її прояву, втілених крізь призму різних художніх та авторських стилів. В концерті прозвучали твори Л. Бетховена, Ф. Ліста, В. Барвінського, С. Борткевича, Д. Задора у виконанні І. Мержиєвського, І. Бончук, В. Гончарука, Х. Пилип, Н. Бончук. Емоційною кульмінацією концерту стало звучання творів «Зима», «Весна. Танго» з циклу «Пори року в Буенос-Айресі» А. Піаццолі у виконанні Фортепіанного тріо. Слухачі співпереживали разом з виконавцями, були співтворцями дійства, захопленими піднесеною атмосферою, яка панувала на сцені. Учасники концерту виявили високий рівень піаністичної майстерності,

почуття стилю, переконливі виконавські інтерпретації, художню зрілість [35].

У творчому колективі факультету мистецтв стали традиційними тематичні концерти та мистецькі програми, присвячені відомим культурним діячам України. Так, приміром, щорічними стали концерти, присвячені вшануванню постаті Т. Шевченка, в яких активну участь беруть студенти-піаністи. У різні роки на Шевченківських концертах виступили Марина Шиманська, Людмила Димидяк, Олена Довбуш, Наталя Корнило, Христина Пилип. Популярними серед студентів та викладачів стали концерти, присвячені ювілейним датам українських мистців, зокрема у святкових заходах, присвячених 130-й річниці від дня народження С. Крушельницької брала участь Олеся Водяна, у концерті з нагоди 145-ї річниці з дня народження славетної землячки – І. Мерзжигівський. У творчих імпрезах з нагоди ювілеїв Б. Лепкого та В. Барвінського в різні роки брали участь Наталя Корнило, Христина Пилип, Василь Гончарук та інші.

Серед кращих студентів класу доцента Л. Й. Проців, окрім вище зазначених, також – Наталя Грицак, Олеся Водяна, Олена Довбуш, Світлана Петришин, Віра Помазанова, Людмила Шумейко, Людмила Щур, Оксана Ясінська та інші. Усі випускники успішно працюють в закладах культури та освіти м. Тернополя і області [35].

Концертно-виконавська діяльність студентів сприяє формуванню інтересу до науково-пошукової роботи, зокрема в галузі теорії та історії фортепіанного виконавства та освіти. Постійні учасники концертів, як правило, продовжують здобувати освіту в магістратурі і теми магістерських робіт відображають їхні творчі та наукові інтереси. Так, приміром, протягом останніх років були захищені магістерські роботи на тему: «Педагогічні ідеї Нестора Нижанківського» (І. Кучма), «Музичне просвітництво в жіночому русі Західної

України наприкінці ХІХ – у першій третині ХХ століття» (Х. Зайченко), «Освітня та творча діяльність Українського музичного інституту Америки» (Т. Кулинич), «Жінки родини Колесів у культурно-мистецькому житті Західної України» (Т. Гричух). На етапі завершення дослідження на тему: «Фортепіанне виконавство та освіта в Тернополі у ХХ – на початку ХХІ століття» (Н. Кіндрат), «Концертна діяльність українських піаністів за кордоном» (Х. Пилип), «Жінки з родини Крушельницьких у культурно-освітньому житті України» (Х. Сірська) та інші [35].

Результатом творчої та науково-педагогічної діяльності доцента Л. Проців стали статті у фахових наукових виданнях з питань історії фортепіанного виконавства та освіти [38; 39] а також написання навчального посібника «Історія музичної педагогіки в Україні» (2013 р.) [37].

Підведемо загальні підсумки. Отже, на факультеті мистецтв ТНПУ ім. В. Гнатюка склались такі форми концертно-виконавської та музично-просвітницької діяльності: сольні концерти студентів, традиційні звітні концерти студентів класу, концерти студентів класу у вигляді мистецьких програм інтегративного характеру з поєднанням різних видів мистецтв та використанням мультимедійних засобів, концертні програми монографічного характеру, збірні концертні програми з багатьма учасниками, участь студентів у виконавських конкурсах, фестивалях, творчих олімпіадах та ін.

Концертно-просвітницька та конкурсно-фестивальна діяльність студентів відіграє важливу роль в освітньому процесі, оскільки сприяє актуалізації набутих знань з фахових дисциплін, збагаченню досвіду практично-творчої діяльності. Для учасників концерти є засобом творчої самореалізації, духовного самовдосконалення шляхом безпосереднього залучення до кращих зразків європейської та вітчизняної музичної культури, разом з тим, вони служать

мистецькою лабораторією, стимулом для подальшого професійного та особистісного зростання. Для слухачів концертно-мистецькі програми здійснюють важливу просвітницьку місію, оскільки розширюють та поглиблюють знання студентів з історії музичної культури, сприяють збагаченню музично-слухового та емоційного досвіду, формуванню мотивації до навчально-пізнавальної та творчої діяльності, потреби духовного самовдосконалення.

Студенти та викладачі фортепіанних класів кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва продовжують вітчизняні традиції культурно-просвітницьких концертів, присвячених відзначенню пам'ятних дат в історії України, вшануванню видатних діячів української культури Т. Шевченка, М. Лисенка, С. Крушельницької, Б. Лепкого, В. Барвінського та інших, пропагують творчість українських митців у європейському та світовому контексті.

Можемо резюмувати, що успішна концертно-виконавська та конкурсна діяльність сприяє формуванню у студентів виконавсько-просвітницького досвіду, закладає підґрунтя для наступної творчої фахової самореалізації.

Список використаних джерел

1. Ансамбль бандуристів ТНПУ імені Володимира Гнатюка побували на «SECOND WORLD MUSIC WEEK» в Китаї. URL: <http://tnpu.edu.ua/news/1630/>.
2. Баньковський А. Вокально-інструментальні ансамблі як навчальні осередки (на прикладі ТНПУ ім. В. Гнатюка). Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів. Вінниця: ТОВ «Нілан», 2015. С. 52-55.
3. Баньковський А., Лемішка Я. Тернопільська обласна філармонія як осередок культурного життя регіону (друга половина XX – початок XXI ст.). Молодь і ринок. 2017. № 6 (149). С. 99–103.
4. Бойко Т. Якщо не співаємо, день видається нецікавим. Свобода. 2003. №9 (1621). С. 4.
5. Бурбан М. Українські хори та диригенти: монографія. Дрогобич : Посвіт, 2007. – 668 с.
6. Вербицька Т. Одна до музики любов (маестро з обласної філармонії В. Семчишину – 50). Вільне життя. 1999. 1 трав.
7. Вербицька Т. Чотири голоси злилися воедино. Вільне життя. 1999. 5 червня. С. 4.
8. Виспінський І. «Срібні струни» бандури – з посвятою. Фестиваль-конкурс. Свобода. 2006. № 35 (2037). С. 6.
9. Вітер В. Симфоджаз-оркестр відзначив ювілей. Вільне життя. 2002. 6 квіт. С. 4.
10. Гринчук І. До проблеми опанування навчально-виконавським репертуаром (на прикладі творчості Богдани Фільц). Молодь і ринок. 2008. № 2 (37). С. 20–24.

11. Гринчук І. Роль родини Барвінських у діяльності Тернопільської «Просвіти». Василь Барвінський і сучасна музична культура: збірник наукових праць / упор. В. Грабовський, Л. Філоненко, Л. Німилович. Дрогобич: Посвіт, 2012. С. 89–99.
12. Гринчук І., Бурська О. Проблеми музичного мислення: теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу та ейдосу: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 224 с.
13. Гринчук І., Горбач О. До проблеми оновлення навчального репертуару фортепіанними творами українських композиторів. Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури: матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця: ТОВ «Нілан», 2015. С. 16–20.
14. Губ'як Д. В. Грай, «Кобзарю». Наукове видання: монографія / відп. ред. Т.М. Баран. Львів: «ТеРус», 2010. 280 с.+ 12 с. іл.
15. Губ'як Д. В. Кобзарство Тернопільщини: соціокультурний аспект. Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Івано-Франківськ, 2014. Випуск 2829. Ч. 2. С. 151–156.
16. Губ'як Д. В. Ой есть в лісі калина. Аранжування для ансамблів бандуристів. Львів: «ТеРус», 2009. 12 с.
17. Кашкадамова Н. Виконавська інтерпретація у фортепіанному мистецтві ХХ сторіччя: підручник. – Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2014. 344 с.
18. Кобзарство Тернопілля. Вісник Тернопільського обласного осередку Національної спілки кобзарів України. Спецвипуск. Тернопіль, 2006. 4 с.
19. Любка Колесса, українська піаністка: Статті та матеріали / ред.-упор.: Н. Кашкадамова, В. Бобицька. Львів: Літопис, 2011. 460 с.

20. М'ясков К. О. Концертіно №3 для бандури з оркестром (клавір): ноти / упоряд. та метод, рекоменд. Д. Губ'як. Львів: «ТеРус», 2009. 24 с.
21. Масол Л., Гринчук І. Фортепіано (1–12 класи). Програми з профільних предметів для спеціалізованих шкіл музичного профілю / упор. О. В. Корнілова, О. В. Гайдамака. Х.: Вид-во «Ранок», 2009. С. 75–112.
22. Михайлюк О. Твори композиторів Тернопілля ХХ – початку ХХІ століття в класі основного музичного інструмента (скрипка). Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору. матеріали і тези І міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 13–14 жовтня 2017 р.). Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2017. С. 22–26.
23. Музична Тернопільщина: бібліографічний покажчик / уклад. В. Я. Миськів, вступ. ст. О. С. Смоляк, ред. Г. Й. Жовтко. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 288 с.
24. На музичних меридіанах. Тернопільському музичному училищу ім. Соломії Крушельницької – 50 / ред. М. Ониськів, упор. М. Подкович. Тернопіль: Джура, 2008. 120 с.
25. Ніколайчук Г. Браво, «Акорде!». Вільне життя. 2017. № 43 (15883). С.5.
26. Перший обласний фестиваль – конкурс кобзарського мистецтва «Кобза», присвячений 191-й річниці від Дня народження Т. Г. Шевченка: буклет. Тернопіль, 2005. 32 с.
27. Приватний архів Баньковського А. / Архів неупорядкований.
28. Приватний архів Буркацької О. / Архів неупорядкований.
29. Приватний архів Гринчук І. / Архів неупорядкований.
30. Приватний архів Губ'яка Д. / Архів неупорядкований.

31. Приватний архів Канюки А. / Архів неупорядкований.
32. Приватний архів Михайлюк / Архів неупорядкований.
33. Приватний архів Проня І.І. / Архів неупорядкований.
34. Приватний архів Проців Л. / Архів неупорядкований.
35. Пронь Ігор Іванович / Б. Петраш // Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2009. Т. 4. С. 679.
36. Проців Л. Історія музичної педагогіки в Україні: навч. посіб. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2013. 230 с.
37. Проців Л. Педагогічні засади Василя Барвінського. Василь Барвінський в контексті європейської музичної культури: статті та матеріали / редактор-упорядник О. Смоляк. Тернопіль: Астон, 2003. С. 98–103.
38. Проців Л. Становлення фахової музичної педагогіки в Галичині. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. Тернопіль, 2001. № 2. С. 32–37.
39. Родько О. Народження колективу-особистості. Свобода. 2003. №8. (1620). С. 5.
40. Семчишин В. «Усе мое життя минає в нотах»: розмова із керівником симфоджаз-оркестру. Свобода. 2002. 26 березня.
41. Симфоджаз-оркестр: Творча біографія (1992–2002). Тернопіль, 2002. 8 с.
42. Смоляк О. Микола Миколайович Шамлі. Творчий портрет. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. 100 с.
43. Стельмащук З. М. Творча діяльність народно-інструментальних оркестрових колективів Тернопільщини II половини ХХ – початку ХХІ ст. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство.

- За ред. О. С. Смоляка. Тернопіль. Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. №2. С. 55–56.
44. Фортепіанні твори М. Вериківського: навч.-метод. посіб. / упоряд.: І. Гринчук, О. Горбач. Тернопіль: Астон, 2016. 106 с. (12 іл.).
45. Фортепіанні твори українських композиторів: навч. посіб. / упоряд.: І. Гринчук, О. Горбач. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. 132 с.
46. Чарівні струни та голоси з України ансамблю бандуристів з ТНПУ ім. В. Гнатюка зривали бурні аплодисменти та овації у Франції. URL: http://tnpu.edu.ua/news/1250/?clear_cache=Y.
47. Чубата Д. Коли пісня виходить у люди. Вільне життя. 2014. №49. (15577). С. 5.
48. Шпак В. І. Пішов у вічність музикант // Alma mater в іменах... Кременець : Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Т. Шевченка, 2015. Кн. 3. С. 44–53.